

สัปดาห์ที่ 3 (ปรัชญา)

อริสโตเติล (Aristotle)

อริสโตเติล (Aristotle) เกิด พ.ศ.159 (ก่อน ค.ศ. 384-322) ที่เมือง สตาจิริส (Stagirus) อาณานิคมกรีก บิดา ชื่อนิโคมาคัส (Nicomachus) เป็นแพทย์ประจำสำนักของกษัตริย์อะมินตัส (Amyntas) แห่งมาซีโดเนีย และบิดาถึงแก่กรรมตั้งแต่อริสโตเติล ยังเป็นเด็กอยู่

เมื่ออายุ 17 ปี ถูกส่งตัวไปยังเอเธนส์ เพื่อศึกษาที่สำนักอะคาเดมี ของพลาโต และอยู่ที่สำนักอะคาเดมี นานถึง 20 ปี จนพลาโต สิ้นชีวิต

หลังพลาโต (Plato)ถึงแก่กรรมในปี พ.ศ. 196 แล้ว อริสโตเติลออกจากสำนักอะคาเดมีไปตั้งสำนักใหม่ เรียกว่า ลีเซอุม (Lyceum)

อริสโตเติลได้เชิญจากพระเจ้าฟิลลิปมหาราชแห่งมาซิโดเนียเป็นครูสอนเจ้าชายอะเล็กซานเดอร์ พระราชโอรส (Alexander) หลังพระเจ้าฟิลลิปมหาราชสวรรคตแล้ว เดินทางกลับกรุงเอเธนส์อยู่ที่สำนักลีเซอุม เป็นเวลา 12 ปี และอริสโตเติลได้สิ้นชีวิตเมื่อปีก่อนคริสตศักราช 322 ขณะนั้นมีอายุได้ 62 ปี

อริสโตเติลมีนิสัยรักการอ่าน นักสังเกต นักทดลองที่ยิ่งใหญ่ ชอบการศึกษา หาความรู้ จึงได้ทุ่มเทเวลา ค้นคว้าหาความรู้ตลอดเวลา พิสูจน์ได้ในเชิงวิทย์

ดังนั้นอริสโตเติลจึงเป็นผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์แห่งความคิด มีความเฉลียวฉลาดรอบด้าน เขาได้เขียนผลงานไว้มาก แต่น่าเสียดายผลงานส่วนใหญ่ได้สูญหายไป 3:4

ในทางปรัชญาขอเสนอดังนี้

1. ตรรกศาสตร์ (Logic) การใช้เหตุผล เขาเป็นบิดาของตรรกศาสตร์ หลักเหตุผลมี 2 วิธี

- 1.1 การคิดแบบนิรนัย (deduction) คือ การคิดจากเหตุใหญ่ไปหาเหตุเล็กได้เป็นหนึ่งผล คือ บทสรุปเช่น
- A. คนทุกคนเป็นผู้ต้องตาย (เหตุใหญ่)
 - B. อริสโตเติลเป็นคนเหตุเล็ก (เหตุเล็ก)
 - C. เพราะฉะนั้นอริสโตเติลเป็นผู้ต้องตาย (บทสรุป)

ข้อ A, B เป็นเหตุสนับสนุนความจริงของข้อ C

2. การคิดแบบอุปนัย (Induction) คือ การคิดสร้างเหตุเล็กไปหาเหตุใหญ่ กล่าวได้ว่าเป็นการคิดหาความจริงจากประสบการณ์ ตลอดถึงการทดลองซึ่งเป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาสนับสนุนข้ออ้างเกี่ยวกับความจริงสากล เช่น นาย A ตายก่อนอายุ 200 ปี

นาย B ตายก่อนอายุ 200 ปี

พวกเขาเป็นคน

เพราะฉะนั้นคนทุกคนเป็นคนตายก่อนอายุ 200 ปี

นศ.หิวข้าว ครูหิวข้าว แม่ก็หิวข้าว

พวกเขาเป็นคน

เพราะฉะนั้นพวกเขาเป็นคนหิวข้าว

อภิปรัชญา (Metaphysics) จัดเป็นปรัชญาที่หนึ่ง (The first philosophy)

อริสโตเติล กล่าวว่า เป็นการศึกษาค้นคว้าความจริงแท้ของสรรพสิ่งมี 2 สาขาคือ

1) ภาววิทยา (Ontology) คือการศึกษาค้นคว้าความจริงแท้ในฐานะที่เป็นสภาวะ (Being) ที่สัมพันธ์กับสสาร

2) เทววิทยา (Theology) ความจริงแท้ในฐานะเป็นภาวะบริสุทธิ์ซึ่งเป็นปฐมเหตุของการเกิดขึ้นและการเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งในจักรวาล

เรื่องนี้อริสโตเติลได้โต้แย้งพอสมควรกับพลาโตในที่สุด พอสรุปได้ 3 อย่าง

1. แบบและสสาร

แบบ (Form) คือโครงสร้างหรือรูปทรงของสิ่งเหล่านั้น

สสาร (Matter) คือ วัตถุดิบหรือวัสดุอันเป็นส่วนประกอบของสิ่งเหล่านั้น

ดังนั้น แบบกับสสารเป็นของคู่กันเสมอเช่น พ่อแม่สัมพันธ์กับคำว่าลูก สสารทุกชนิดในโลกมีแบบประจำตัวธาตุ 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ซึ่งมีแบบประจำธาตุเช่น ธาตุไฟหมายถึงสสารที่มีแบบของความร้อนและความแห้ง ธาตุ 4 จึงเป็นสสารหลัก (Prime Matter)

2. ภาวะแฝงและภาวะจริง (Actuality and Potentiality) มีความจริงสัมพันธ์เช่น สสารที่มีแบบของไม้ไฟเล็ก ๆ เรียกว่าหน่อไม้ ซึ่งเป็นภาวะจริงแต่หน่อไม้นั้นจัดเป็นภาวะแฝงของหน่อไม้ไฟใหญ่ ลูกน้ำเป็นภาวะแฝงของยุง ลูกน้ำเป็นแบบของยุงคือ ความจริง ดังนั้นสิ่งต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงโดยภาวะจริงเข้าแทนที่ภาวะแฝงในสิ่งเฉพาะนั้น ๆ

3. ความเป็นสาเหตุ (Causality) คือ การที่สรรพสิ่งที่เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงเพราะเหตุ 4

1. วัสดุเหตุ (Material cause) ได้แก่ สสาร
2. รูปเหตุ (Formal cause) ได้แก่ แบบ
3. สัมฤทธิ์เหตุ (Efficient cause) ได้แก่ ผู้กระทำการ
4. อันตเหตุ (Final cause) ได้แก่ จุดมุ่งหมาย

เช่น ช่างเขียนแบบสร้างและสร้างบ้านใหญ่โตสวยงามเป็นที่อยู่สบายมีความสุข

สรุปมี 2 ประการคือ

1. วัสดุเหตุคือสสาร
2. รูปเหตุคือแบบ

ปรัชญาธรรมชาติ

ผลรวมของวัสดุทุกอย่างที่เป็นสสารและมีการเคลื่อนไหว การเปลี่ยนแปลงมี 4 อย่างคือ

1. การเคลื่อนไหวทางสสาร (Substantial motion)
 - การเกิดและตายของคน
2. การเคลื่อนไหวทางปริมาณ (Quantitative motion)
 - อ้วนขึ้นหรือผอมลง
3. การเคลื่อนไหวทางคุณภาพ (Qualitative motion)
 - คนโง่กลายเป็นคนฉลาด
4. การเคลื่อนไหวทางสถานที่ (Local motion)
 - การเดินไปจาก

จิตวิทยา = สมรรถภาพในการรับรู้และการคิด

1. ประสาทสัมผัส (Senses) มี 5 ングคือ ตา หู จมูก กลิ่น กายใจ
2. สัมผัสรวมทั้งภายในและภายนอก (Common sense)
3. เหตุผล (Reason) ประสาทสัมผัสรับรู้สิ่งเฉพาะทา

จริยศาสตร์

พฤติกรรมของมนุษย์มุ่งไปที่จุดหมายสูงสุดเดียวกันอยู่ที่ความดี (Goodness) มี 2 ประเภท

1. จุดหมายระหว่างทางหมายถึง จุดหมายเฉพาะหน้าที่มนุษย์ เพื่อเป็นทางผ่านไปสู่จุดหมายที่ดีกว่านั้น เช่น การเรียน ต้องการความรู้ (เฉพาะหน้า) นำไปสู่จุดหมายอื่น เช่น การเรียนต้องการความรู้ (เฉพาะ) การทำงานสู่จุดหมายอื่น
2. จุดหมายปลายทาง หมายถึง จุดหมายสูงสุดในตัวเอง โดยนำต้องนำไปสู่จุดหมายอื่น

ความดีคือความสุข (Happiness) แสดงแดงว่าความดีและความจเป็นเรื่องเดียวกัน

ความสุขคืออะไร ความมั่งคั่ง (Wealth) ไม่ใช่ความสุขแต่เป็นทางผ่าน เกียรติยศ (Honour) ไม่ใช่ความสุข เพราะต้องอาศัยผู้อื่น

ความสำราญ (Pleasure) เกิดจากการบำรุงบำเรอ ไม่ใช่ความสุขแท้

อริสโตเติลกล่าวว่า ความสุขคือ กิจกรรมของวิญญาณที่สอดคล้องกับคุณธรรมที่สมบูรณ์

คุณธรรมของความดีคือ

1. ความกล้าหาญ
2. ความอดกลั้น
3. ความเสรีในการคิด
4. ความโอบอ้อมอารี
5. ความละเอียด

สรุปได้ว่า คุณธรรมมี 2 ประเภทคือ

1. คุณธรรมด้านพุทธิปัญญา (Intellectual Virtues) คือ ความสามารถในการใช้เหตุผลเกิดจากการศึกษาเล่าเรียน อาศัยปัญญา ภาคทฤษฎี (Theoretical wisdom)
2. คุณธรรมด้านศีลธรรม (Moral virtues) ความสามารถเลือกทำความดี เกิดจากการฝึกหัดปฏิบัติคนจนเป็นนิสัย

มิตรภาพ (Friendship) มี 3 ประเภทคือ

1. มิตรภาพเพื่อผลประโยชน์ คือความสัมพันธ์ของคนที่รักกันเพราะมีผลประโยชน์ที่ได้จากกันและกัน
2. มิตรภาพเพื่อความสำราญ คือความสัมพันธ์ของคนที่รักกันที่รูปร่างหน้าตาต่างดงาม
3. มิตรภาพเพื่อความดี คือ ความสัมพันธ์ของคนที่เป็นคนดีมีคุณธรรมคล้ายกัน มีความดีและสติปัญญาเท่ากัน

สุนทรียศาสตร์ มี 2 ประเภทคือ

1. ประติมาศิลป์ คือ มุ่งประติมาษฐ์เครื่องมืออุปกรณ์ไว้ช่วยการทำงานของคนมนุษย์ เช่น บ้าน, รถ เป็นต้น
2. วิจารณ์ศิลป์ ได้แก่ ศิลปะที่มุ่งเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมชาติด้วยการสร้างโลกแห่งจินตนาการขึ้นมาเปลี่ยนแปลงโลกแห่งความเป็นจริง

สรุปได้ว่าอิทธิพลของปรัชญาอริสโตเติลคือ

1. ศีลธรรม ความฉลาดหาได้จากการศึกษาและธรรมจรรยาหาได้จากการปฏิบัติ
2. ความดีที่สูงที่สุดคือ ความสุข ความปลอดภัยและสันติสุข
3. ความยุติธรรมคือ การส่งเสริมชุมชนให้ต่ำอยู่ด้วยความเจริญ มีสิทธิเท่าเทียมกัน
4. การใช้เหตุผล
5. มิตรภาพ

การประยุกต์ปรัชญาอริสโตเติลสู่การปฏิบัติ

1. มนุษย์กับเหตุผล
2. การศึกษากับการพัฒนาตน
3. มิตรภาพกับความจริง
4. ความดีกับชีวิต
5. ความงามกับชีวิต
6. ความยุติธรรมกับการพัฒนาสังคม
7. ศิลธรรมกับการพัฒนาตน
8. ความสงบสุขกับการอยู่อย่างสังคม
9. ธรรมชาติกับชีวิต
10. กรณีตัวอย่างชีวิตที่ดีกับเหตุผล
11. กรณีตัวอย่างความสำเร็จของชีวิตที่ประยุกต์ แนวคิดอริสโตเติล

คำถามท้ายบทเรียน

1. อริสโตเติลเชื่อว่าอะไรทำให้คนฉลาด (การศึกษา / การนั่งสมาธิ)
2. อริสโตเติลเป็นบิดาของศาสตร์เรื่องใด (ปรัชญา / ตรรกศาสตร์)
3. คนทุกคนมีหัวใจ สมศักดิ์เป็นคน เพราะฉะนั้นสมศักดิ์เป็นคนมีหัวใจ เป็นการคิดอ้างเหตุผลแบบใด (นิรนัย / อุปนัย)
4. คนทุกคนเกิดมาแล้วต้องตาย เป็นความจริงแบบใด (ภววิทยา / เทววิทยา)
5. อะไรคือ ภาวะแห่งของหน่อไม้ไผ่ใหญ่ (หน่อไม้ / ดิน)
6. ช่างได้สร้างบ้านใหญ่โตสวยงามอยู่สบาย อะไร อันตเหตุ (ช่างก่อสร้าง / อยู่สบาย) (นักศึกษาตั้งใจเพื่อต้องการความรู้ นำไปประกอบอาชีพได้เงินเดือนสูง แล้วชีวิตมีความสุข)
7. จากเหตุนี้ ข้อความใดเป็นจริยศาสตร์ระหว่างทางของอริสโตเติล (ความรู้ / มีความสุข)
8. จากข้อความนี้บริบทใดเป็นเป้าหมายสูงสุดของจริยศาสตร์ ตามแนวคิดของอริสโตเติล (เงินเดือน / ความสุข)
9. มิตรภาพข้อใดที่ถือว่า สำคัญที่สุดตามความคิดของอริสโตเติล (ความสำราญ / ความดี)

10. ความยุติธรรมในความหมายของอริสโตเติลคือข้อใด (การใช้อำนาจ / ความเจริญ)

สัปดาห์ที่ ๔ เรียน ปรัชญาประชาธิปไตย